

ПСИХОЛОГІЯ

DOI [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-21\(50\)-10-25](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-21(50)-10-25)

УДК 159.923.2:364-051

Балахтар Катерина Сергіївна,

PhD у галузі психології,

старший викладач кафедри мовної підготовки

Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця,

доцент кафедри педагогіки та психології професійної освіти

Національного авіаційного університету.

Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-9154-9095>

bkskatrin@gmail.com

ГЕНДЕРНО-ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗДАТНОСТІ ДО ПРОЯВУ КРЕАТИВНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті висвітлено результати емпіричного дослідження гендерно-вікових особливостей здатності до прояву креативності викладачів іноземних мов у професійній діяльності у закладах вищої освіти. Висвітлено актуальність проблеми, потребу креативного викладання іноземних мов, що дозволить викладачу креативно представити навчальний матеріал, спонукати до розвитку творчості в особистості кожного студента, бути відкритим до опанування новим життєвим і професійним досвідом, здатним до генерування нових ідей і впровадження їх у практичну діяльність тощо. За результатами емпіричного дослідження виявлено низький рівень здатності до прояву і реалізації креативності у професійній діяльності у значній кількості викладачів іноземних мов. Низький рівень виявлено більше ніж у половини досліджуваних, що свідчить низьку здатність приймати нестандартні рішення, створювати нові креативні продукти, ініціювати і впроваджувати інноваційні методи і форми, що ускладнює, в свою чергу, реалізацію здатності до новаторства, винахідливості, самоорганізації, здатності доводити до логічного завершення творчі ініціативи. Виявлено гендерно-вікові відмінності у здатності до прояву креативності у професійній діяльності викладачів іноземних мов (досліджувані жіночої статі виявили вищі показники щодо здатності приймати нестандартні рішення порівняно з чоловіками, окрім осіб у віці 30–40; є більш здатними до створення креативних продуктів у віці до 30 років і у

40–50 років; самоорганізації творчої роботи – у віці понад 50 років; управління професійним середовищем проявляється у віці до 30 років і у 40–50 років. Викладачі іноземних мов чоловічої статі виявили найбільш високі показники щодо здатності приймати нестандартні рішення – у віці до 30 років; створювати нові, креативні продукти – у віці 40–50 років та понад 50 років; зосереджуватися на створенні креативних продуктів – у віці до 30 років і понад 50 років; управляти професійним середовищем у віці 40–50 років. Здатність до впровадження інноваційних методів і форм найбільш розвинута у чоловіків і жінок у віці 40–50 років.

Ключові слова: креативність викладачів іноземних мов; здатність приймати нестандартні рішення; здатність створювати нові креативні продукти, ініціювати і впроваджувати інноваційні методи і форми; здатність до новаторства, винахідливості; самоорганізація, здатність управління професійним середовищем.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. В умовах цивілізаційного розвитку та соціально-професійних методичних компетенцій через науково-технічну революцію актуалізуються потреби у висококваліфікованих креативних викладачах закладів вищої освіти, тобто фахівцях високої градації, здатних до інноваційного, креативного навчання. Креативне викладання іноземних мов відіграє особливу роль, реалізацію якого можна здійснювати двома способами: а) творчо викладати – креативно представити навчальний матеріал; б) викладати задля спонукання розвитку творчості в особистості кожного студента (Балахтар, 2021, с. 65). Творче викладання передбачає використання образних підходів у побудові освітнього процесу, щоб навчання було більш цікавим, захоплюючим й ефективним. Викладання для творчості є складним, але приємним, цікавим і ефективним. При цьому викладач витрачає більше часу і планування для створення та розробки ідей, оцінки ефективності обраних засобів та методів викладання; імпровізує, застосовує інтерактивні методи викладання, ризикує кожен день, допускаючи, що застосовані ним методи та техніки не завжди дають результат (Балахтар, 2019, с. 7) [2]. Творчі викладачі завжди готові експериментувати, усвідомлюючи необхідність досвіду викладання (Гілфорд, 1965, с. 443–456, с. 162–164) [4], «надзвичайно відповідальні за якість викладання, завжди енергійні, турботливі про суб'єктів навчання та креативні» (Волобуєва, 2011). Як зазначає Т. Сидоренко (2001, с. 55–57) [7], викладачам іноземних мов

необхідно володіти креативністю, що сприятиме вирішенню протиріч щодо проблемних ситуацій чи творчих завдань, і характеризується об'єктивними (соціальними і матеріальними) та суб'єктивними (метою, знаннями, уміннями, мотивацією та ін.) передумовами для розвитку і реалізації творчості у процесі навчання іноземним мовам, наявністю новизни й оригінальності у поглядах на процес і результат навчання. Тому надзвичайно важливо викладачу розвивати критичне мислення, уяву, естетично сприймати світ, бути відкритим до опанування новим життєвим і професійним досвідом, здатним до генерування нових ідей і впровадження їх у практичну діяльність тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема креативного навчання широко обговорюється в освітянській спільноті, аналізується в науково-професійних публікаціях. різноманітні аспекти професійної діяльності викладачів іноземних мов. Зокрема, дослідженню інноваційних підходів до вивчення іноземної мови майбутніми фахівцями присвячено праці О. Авксентьєвої, Т. Ваколук, О. Плотнікової, Л. Рабійчук та ін. Виявлено специфіку організації роботи студентів на практичних заняттях із іноземної мови (О. Тарнопільський, Ж.-П. Мартан, Н. Гез, М. Ляховицький та ін.); навчання профільних дисциплін іноземними мовами (Г. Козлакова, Т. Шаргун); подання матеріалу за допомогою презентації під час вивчення іноземних мов (Ю. Авсюкевич, І. Зимня) та ін.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Актуальність і недостатня розробленість проблеми дозволили визначити **мету** дослідження: виявити здатність викладачів проявляти креативність у навчанні іноземним мовам, обґрунтувати та емпірично дослідити гендерно-вікові особливості викладачів іноземних мов здатності до прояву креативності у професійній діяльності в у закладах вищої освіти.

Завдання дослідження:

- 1) виявити здатність до прояву креативності викладачів у навчанні іноземним мовам;
- 2) обґрунтувати й емпірично дослідити гендерно-вікові особливості викладачів іноземних мов здатності до прояву креативності у професійній діяльності в у закладах вищої освіти.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Викладачам належить ключова роль у створенні якісного досвіду та

умов для набуття нових знань, компетентностей і навичок здобувачів вищої освіти (Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, 2015) [8]. Зробити це неможливо без критичного й творчого мислення, високорозвиненої уяви, естетичного світосприйняття, відкритості новому життєвому і професійному досвіду, гнучкості, оригінальності тощо. Тому, формуючи креативну (творчу) особистість, важливо створити відповідне креативне середовище, сприяти розвитку високого рівня творчих здібностей, творчого потенціалу, бути схильними до творчої діяльності тощо (Петришин, 2012, с. 149–154) [9]. «ЗВО завжди були місцями творчості, однак у ХХІ ст. з'явилися набагато вищі вимоги до закладів освіти – стати креативною навчальною спільнотою, де студенти долучаються до виробництва креативних знань на всіх її рівнях».

Креативність необхідна як в теоретичній, так і в практичній діяльності викладачів закладів вищої освіти. Адже, як зазначають Л. Журавльова і М. Філоненко (2012, с. 61–62) [5], креативний викладач сприймає проблеми під іншим кутом, не звертається до стереотипного вирішення проблеми, а вирішує цікавим новим шляхом. Особистість креативного викладача характеризує оригінальність, толерантність до невизначеності, відкритість до нових інформативно-грунтовних знань, працьовитість та вимогливість до себе. Це дозволяє викладачу створювати нові продукти і реалізувати їх у професійній діяльності.

Задля досягнення вершини професіоналізму викладач має бути зразком педагогічної креативності, інноваційного мислення, прагнути до постійного професійного саморозвитку і самоактуалізації, мати творчо-активну позицію, максимально вдосконалюватися через самоорганізацію, самопідготовку, самоосвіту, самовираження та самоствердження на шляху до самореалізації. При цьому викладач може досягти значних успіхів у професійній та викладацькій діяльності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

В емпіричному дослідженні взяли участь 208 викладачів іноземних мов, які були розподілені на групи за:

- 1) *статтю*: жінки (60,6%) та чоловіки (39,4%);
- 2) *віком*: до 30 років (22,1%); 30–40 років (28,8%); 40–50 років (26,9%); понад 50 років (22,1%);
- 3) *керування гуртками іноземних мов*: так (60,6%), ні (39,4%).

Дослідження здійснювалося за: авторською методикою «Здатність до створення нових, креативних продуктів у навчанні іноземним мовам»

(Балахтар, 2021), шкалами «Межі вашої допитливості», «Зосередженість на справах» опитувальника «Креативний потенціал» (Никифоров, Дмитриєва & Снетков, 2001) [6], шкалою самоефективності Р.Шварцера и М.Ерусалема (в адаптації В.Ромека). Досліджуваним пропонувалося завершити 5 тверджень. При обробці результатів здійснювався контент-аналіз отриманих даних і їх категоризація за ознаками ступеню актуалізації та змісту усвідомленості й керованості розвитком креативності викладачів іноземних мов. При цьому було враховано, що перше питання спрямовувалося на виявлення усвідомлених цілей щодо розвитку креативності у професійній діяльності задля ефективного навчання іноземним мовам; друге – на з'ясування цінності здатності до креативного навчання іноземним мовам у професійній діяльності; третє питання – на визначення прагнення до створення креативних продуктів, ініціювання і впровадження інноваційних методів і форм у професійній діяльності; четверте – на змістове наповнення спроможності до створення власного продукту, методики, підходу у професійній сфері (навчання іноземним мовам); п'яте питання – на шляхи пошуку нестандартних рішень, нетривіальних шляхів вирішення проблем.

Позитивну модальність відповідей досліджуваних було співвіднесено з високим рівнем здатності до створення нових, креативних продуктів, винахідливості (оригінальності), ініціювання та впровадження інноваційних методів і форм; невизначену – із середнім, негативну – з низьким рівнями.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESULTS OF THE RESEARCH

За результатами емпіричного дослідження здатності проявляти креативність у навчання іноземним мовам високий рівень у досліджуваних не виявлено, рівень вище за середній виявлено лише у 4,3% досліджуваних, які здебільшого прагнуть досягнути успішності у професійній діяльності. Групу із середнім рівнем здатності в реалізації креативності склали 23,6% досліджуваних, які не послідовні у здатності приймати нестандартні рішення, створювати креативні продукти та впроваджувати їх в освітній процес, не завжди здатні до новаторства, самоорганізації творчої діяльності, здатні відволікатися від справ і не здатні доводити до логічного завершення творчі ініціативи.

На жаль, більше ніж половину досліджуваних викладачів іноземних мов (72,1%) склали група із низьким (10,1%) і нижчий за середній (62,0%) рівнями розвитку досліджуваної здатності (табл. 1).

Викладачі не здатні продукувати оригінальні ідеї, їм складно приймати неординарні рішення, впроваджувати інноваційні методи і форми, не здатні до винахідливості, не пропонують креативних шляхів, інноваційних методів навчання іноземних мов і не вірять у власні сили.

Аналіз показників здатності до прояву креативності у професійній діяльності показав значні утруднення у викладачів щодо креативного навчання іноземним мовам.

Таблиця 1

Розподіл досліджуваних за здатністю до прояву креативності у навчанні іноземним мовам

Рівні здатності до проявів креативності у навчанні іноземним мовам	Кількість досліджуваних у %
Низький	10,1
Нижчий за середній	62,0
Середній	23,6
Вищий за середній	4,3
Високий	0

Так, за авторською методикою «Здатність до створення нових, креативних продуктів у навчанні іноземним мовам» встановлено недостатню здатність досліджуваних до реалізації креативності у професійній діяльності (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл досліджуваних викладачів іноземних мов за рівнями здатності до прояву креативності у професійній діяльності

Здатність до прояву креативності у професійній діяльності	Рівні прояву, кількість досліджуваних, у%		
	низький	середній	високий
Здатність приймати нестандартні рішення	84,6	13,0	2,4
Здатність створювати нові, креативні продукти	76,4	16,8	6,7
Здатність ініціювати і впроваджувати інноваційні методи і форми	73,2	20,1	6,7
Здатність до самоорганізації творчої роботи	17,3	66,3	16,3
Здатність доводити до логічного завершення творчих ініціатив	27,9	1,9	70,2
Здатність до новаторства, винахідливості	87,0	10,6	2,4

З табл. 2 випливає, що більше ніж половина досліджуваних викладачів виявили низький рівень здатності приймати нестандартні рішення (84,6%), створювати нові креативні продукти (76,4%), ініціювати

і впроваджувати інноваційні методи і форми (73,2%), що ускладнює, в свою чергу, реалізацію здатності до новаторства, винахідливості (низький рівень у 87,0% осіб).

Натомість викладачі були ініціаторами творчих заходів, що потребувало прояву креативності. Зокрема, такі заходи ініціювали і реалізували 68,8% досліджуваних викладачів: тематичні круглі столи, вікторини, які проводилися англійською мовою, створювали святкові заходи до Міжнародного Дня перекладача, Міжнародного Дня філолога, традиційних свят англословних та німецькомовних країн, Дня французької мови в Україні; реалізовували соціальні проекти з метою популяризації навчального закладу та вдосконалення індивідуальних творчих навичок; проводили щорічні студентські конференції іноземною мовою, семінари з методики викладання англійської мови (Student Center Approach) серед своїх колег-викладачів (у Корпусі Миру США з волонтерами, навчаючи їх української мови та культури в стислі терміни, за 3 місяці інтенсивного курсу).

Крім того, варто відзначити організацію і діяльність франкомовного студентського театру «Оксюморон» (існує вже 10 років), який став переможцем багатьох міжнародних конкурсів, «літнього університету», курсів підвищення кваліфікації для викладачів тощо.

Привертає увагу розбіжність показників між здатністю ініціювати і впроваджувати інноваційні методи та форми і безпосередньою організацією заходів, оскільки 60,6% досліджуваних викладачів є керівниками гуртків іноземних мов (англійської, німецької, французької). Детальне опитування показало, що такі гуртки є обов'язковими у структурі освітнього закладу, а ведення гуртків входить в обов'язки викладачів. Відповідно постає питання про якість такої роботи.

Тому, на наш погляд, варто сприяти розвитку креативності викладачів задля якісної організації навчання іноземним мовам як в освітньому процесі, так і в позааудиторній роботі. Тим більше це є актуальним і необхідним, оскільки викладачі виявляють високий рівень здатності доводити до логічного завершення творчі ініціативи (70,2%), що свідчить про їх відповідальність. Встановлено середній рівень до самоорганізації творчої роботи у досліджуваних (66,3%), що показує недостатнє використання умінь «організувати свою діяльність, щоб найповніше реалізувати власний креативний потенціал у навчанні іноземних мов» (Мирончук, 2015, с. 64–68).

За результатами дисперсійного аналізу виявлено гендерно-вікові відмінності у здатності до прояву креативності у професійній діяльності ($p \leq 0,01$). Так, як впливає з рис. 1, досліджувані жіночої статі виявили

вищі показники щодо здатності приймати нестандартні рішення порівняно з чоловіками, окрім осіб у віці 30–40 років (у середньому 1,083 бали, $p \leq 0,01$, рис. 1).

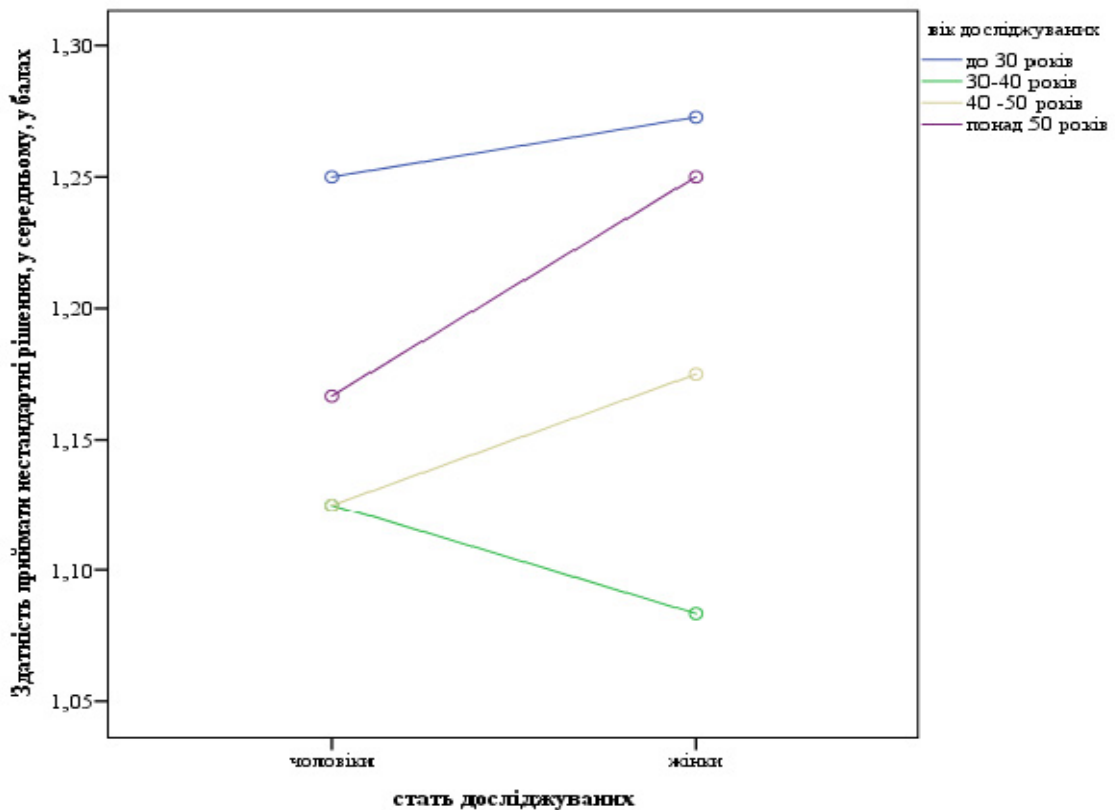

Рис. 1. Гендерно-вікові особливості здатності приймати нестандартні рішення викладачів іноземних мов залежно від віку і статі

У чоловіків показник здатності приймати нестандартні рішення найбільше проявляється у віці до 30 років (у середньому 1,25 бали, $p \leq 0,01$), а найменше викладачі чоловічої статі здатні приймати нестандартні рішення у віці понад 50 років (у середньому 1,17 бали).

Схожі гендерно-вікові особливості виявлено і щодо здатності створювати нові, креативні продукти ($p \leq 0,01$, рис. 2), здатності впроваджувати інноваційні методи і форми ($p \leq 0,01$, рис. 3), самоорганізації творчої роботи викладачів іноземних мов ($p \leq 0,05$, рис. 4).

Так, жінки є більш здатними до створення креативних продуктів у віці до 30 років (у середньому 1,23 бали), 40–50 років (у середньому 1,52 бали). У віці 30-40 років здатність до створення креативних продуктів у чоловіків (у середньому 1,29 бали) і жінок (у середньому 1,30 бали) приблизно однакова (рис. 2, $p \leq 0,01$).

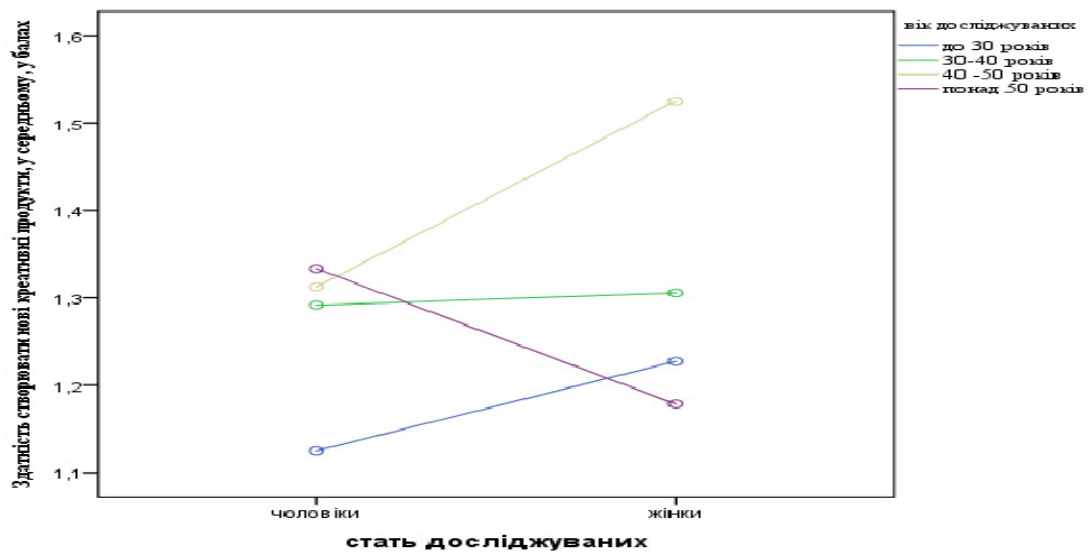

Рис. 2. Гендерно-вікові особливості здатності створювати нові, креативні продукти у викладачів іноземних мов залежно від віку і статі

Як видно з рис. 2, жінки здебільшого виявили більшу здатність до створення нових, креативних продуктів порівняно з чоловіками, окрім жінок, вік яких понад 50 років (у середньому 1,17 бали). Щодо чоловіків, то найбільш високі показники здатності створювати нові, креативні продукти у викладачів іноземних мов виявлено у віці 40–50 років та понад 50 років (відповідно у середньому 1,31 і 1,33 бали) (рис. 2, $p \leq 0,01$).

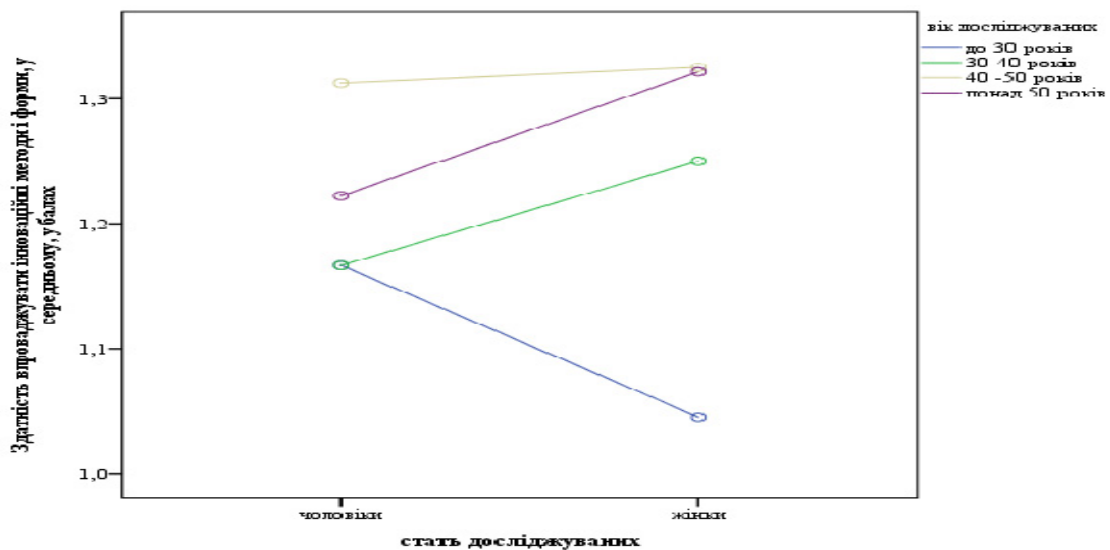

Рис. 3. Гендерно-вікові особливості здатності впроваджувати інноваційні методи і форми у викладачів іноземних мов залежно від віку і статі

Як видно з рис. 3, впроваджувати інноваційні методи і форми найбільш здатні чоловіки і жінки у віці 40–50 років (відповідно у середньому 1,31 і 1,32 бали) (рис. 3, $p \leq 0,01$), а найменш здатні жінки і чоловіки до 30 років (у середньому 1,04 і 1,16 балів). Ймовірно, це спричинено відсутністю досвіду, але потребує додаткового дослідження.

Здатність проявляти креативність у професійній діяльності, на нашу думку, тісно пов'язана зі здатністю до самоорганізації творчої роботи у навчанні іноземним мовам викладачами у закладах вищої освіти.

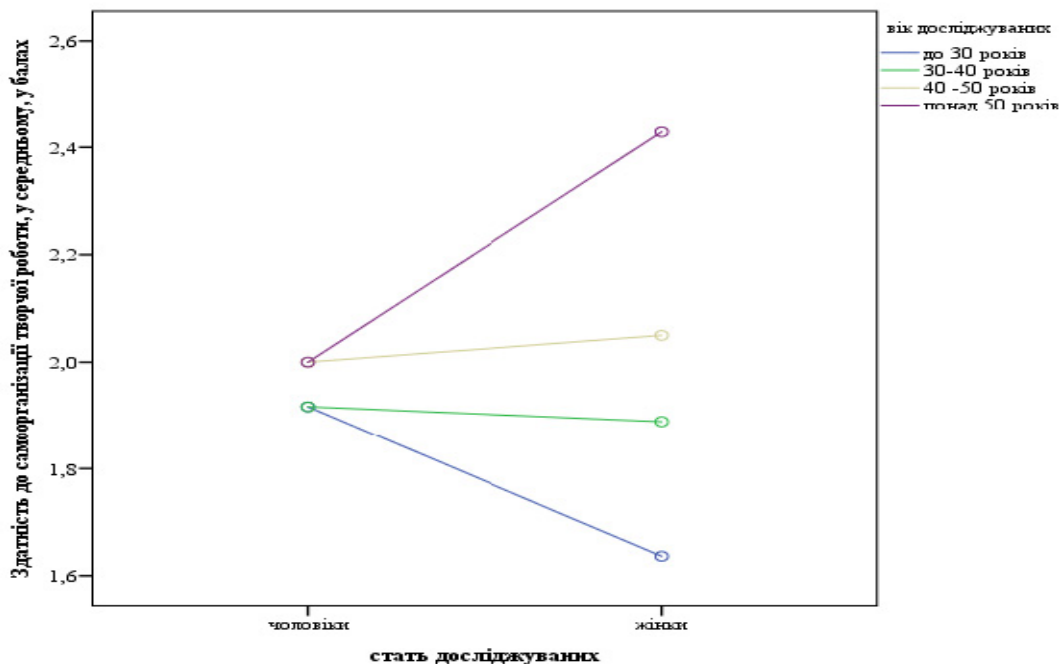

Рис. 4. Гендерно-вікові особливості здатності до самоорганізації творчої роботи викладачів іноземних мов залежно від віку і статі

З рис. 4 видно, що чоловіків у віці до 40 років характеризує показник у середньому 1,91 балів щодо здатності до самоорганізації творчої роботи викладачів іноземних мов, а в 40-50 і понад 50 викладачі чоловічої виявляють дещо вищий показник (у середньому 2,0 бали). Проте здатність до самоорганізації творчої роботи у жінок до 40 років нижче ніж у чоловіків цього віку (у середньому 1,63 і 1,89 бали) і дещо вища з віком (у віці 40–50 років у середньому 1,05 балів і понад – 2,4 бали).

Варто зазначити, що самоорганізація викладачів іноземних мов (і не лише) тісно пов'язана з вольовою саморегуляцією, контролем діяльності, здатністю до управління професійним середовищем, реалізацією різних видів діяльності в процесі навчання іноземних мов, які сприяють як

розвитку мисленневих навичок, так і вимові здобувачів освіти: «порівняння порівнянь, класифікація, послідовність, фокусування уваги, запам'ятовування, дослідження простору, дослідження часу, дослідження чисел, створення асоціацій, аналіз причинно-наслідкових зв'язків, прийняття рішень, вирішення проблем, креативне мислення» (Puchta & Willims, 2012).

Уміння зосереджуватися – важлива частина арсеналу викладача іноземних мов. Так, високі показники здатності до зосередженості (рис. 5, $p \leq 0,01$) виявлено у чоловіків у віці до 30 років і понад 50 років (у середньому 2,7 і 3,0 балів відповідно) порівняно із викладачами жіночої статі цього ж віку (у середньому 2,3 і 2,9 балів відповідно). Найменш зосередженими у професійній діяльності є викладачі чоловічої статі у віці 30–40 років і 40–50 років (у середньому 1,7 і 2,0 балів відповідно).

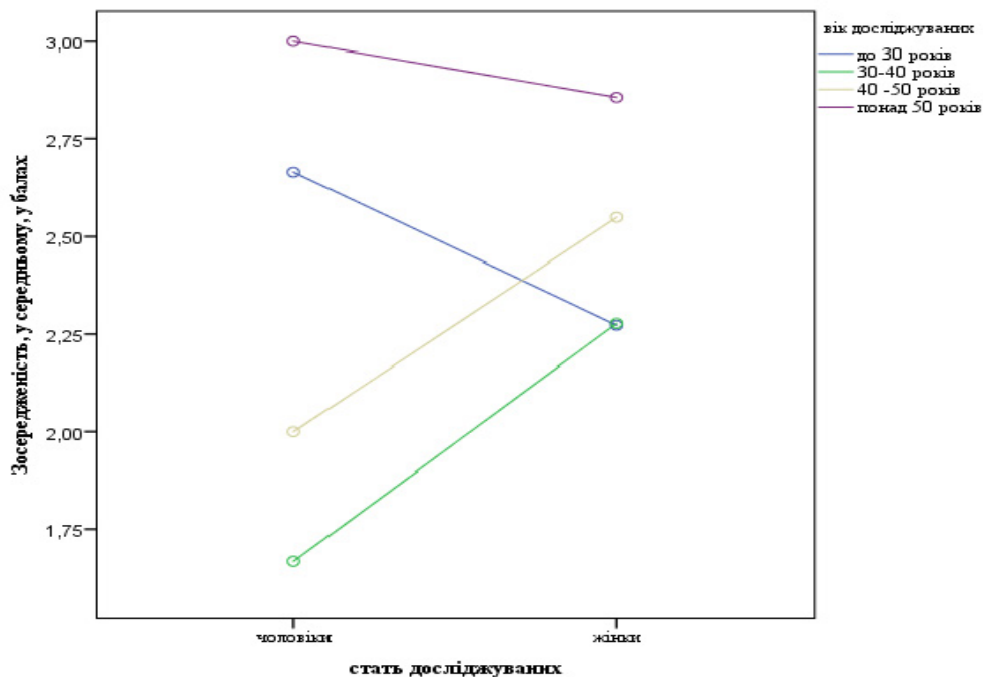

Рис. 5. Гендерно-вікові особливості здатності до зосередженості викладачів іноземних мов залежно від віку і статі

Ймовірно, це спричинено різними причинами, життєвими подіями, низьким прагненням зосереджуватися на продуктивності навчання іноземним мовам, відволіканням тощо. Усе разом знижує здатність зосереджуватися на продукуванні креативних продуктів загалом.

Досліджуючи здатність до управління професійним середовищем викладачів іноземних мов нами також виявлено певні гендерно-вікові особливості (рис. 6). Так, найбільш високі показники виявили чоловіки у віці 40–50 років (у середньому 3,0 балів), дещо нижчими – у віці до 30 років і понад 50 (у середньому 2,0 балів) і найменшу здатність виявили чоловіки у віці 30–40 років. У викладачів іноземних мов жіночої статі найменше здатність до управління професійним середовищем проявляється у віці до 30 років і у 40–50 років (у середньому 1,5 і 1,6 балів відповідно) (рис. 6, $p \leq 0,01$). Це може бути зумовлено різними причинами – відсутність досвіду у віці до 30 років, низька мотивація та ін. У віці понад 50 років – професійне вигорання, втома тощо. Виявлення і більш детальне вивчення причин низького рівня здатності до управління потребує більш глибокого вивчення.

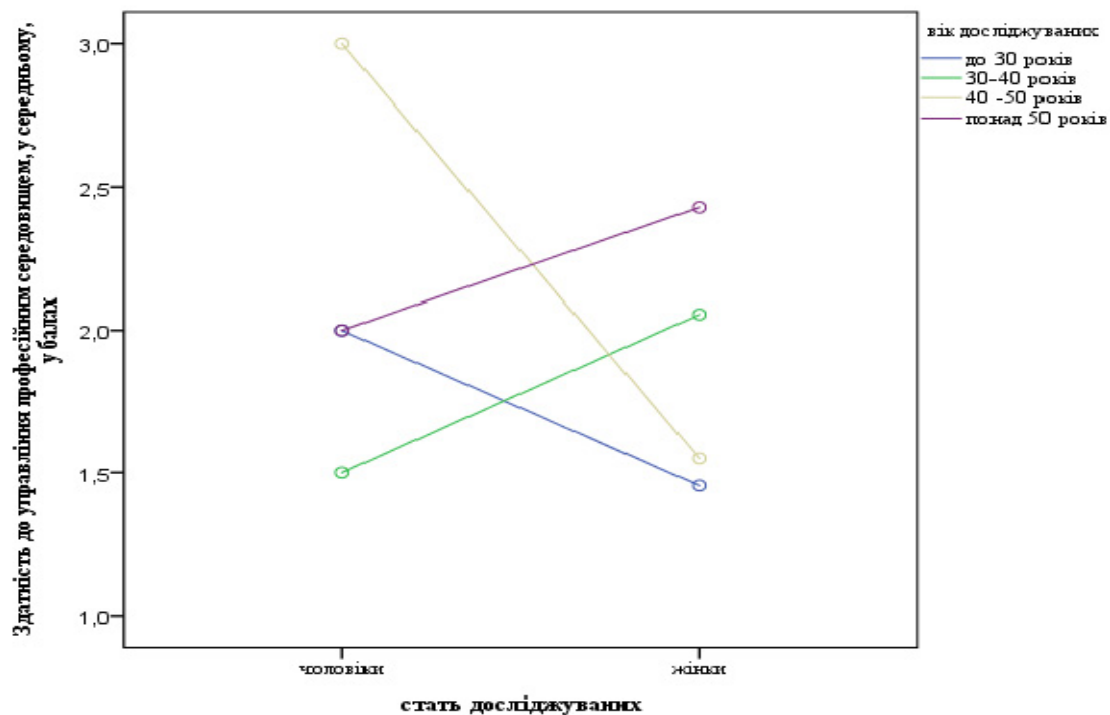

Рис. 6. Гендерно-вікові особливості здатності до управління професійним середовищем викладачів іноземних мов залежно від віку і статі

Крім того, здатність до управління професійним середовищем має моральну природу і, як зазначає С. Кульневич (1997, 2000), пов'язана з: критичністю як оцінкою внутрішніх станів, ставлень та зовнішніх подій; рефлексивністю – «здібністю не тільки знати і розуміти самого себе, а й виходити за межі власного «я», вивчати, аналізувати тощо; колізійністю та

мотивуванням до пошуку сенсу життя і діяльності, прийняття рішень на основі емоційно-ціннісного та змістово-смыслового переживання соціально-пізнавального досвіду; забезпечення високого рівня духовності».

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

За результатами емпіричного дослідження виявлено низький рівень здатності до прояву і реалізації креативності у професійній діяльності у значної кількості викладачів іноземних мов як загалом, так і за окремими показниками. Низький рівень виявлено більше ніж у половини досліджуваних, що свідчить низьку здатність приймати нестандартні рішення, створювати нові креативні продукти, ініціювати і впроваджувати інноваційні методи і форми, що ускладнює, в свою чергу, реалізацію здатності до новаторства, винахідливості, самоорганізації, здатності доводити до логічного завершення творчі ініціативи.

Виявлено гендерно-вікові особливості викладачів іноземних мов здатності до прояву креативності у професійній діяльності.

До перспектив подальшого дослідження належить обґрунтування і впровадження у професійну діяльність викладачів іноземних мов створення умов для креативного розвитку викладачів задля прояву креативності у професійній діяльності в процесі навчання іноземним мовам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] К. С. Балахтар, «Особливості впливу креативності на суб'єктивне благополуччя викладачів іноземних мов закладів вищої освіти», дис. канд. наук; ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України. Київ, 2021.
- [2] К. С. Балахтар, «Креативний складник у структурі готовності до професійної діяльності викладачів іноземної мови», Теорія і практика сучасної психології, Т. 1, № 6, с. 5–8, 2019. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/cxudm> Дата звернення: Серп. 06, 2022.
- [3] О. Ф. Волобуєва, «Творча компетентність викладача вищої школи: психологічний аспект», *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, Вип. 4, 2011. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/cxudq> Дата звернення: Серп. 06, 2022.

- [4] Дж. Гилфорд, «Три стороны интеллекта», Э. А. Голубева, пер. с англ. в *Психология мышления*, Москва, Россия: Прогресс, 1965, с. 443–456; 162–164.
- [5] Л. В. Журавльова, М. В. Філоненко, «Креативність викладача як необхідна складова інноваційного навчання», *Педагогічна культура викладача вищої школи: матеріали XLVI навч.-метод. конф.*, Харків, 21 листоп., 2012 р.; М-во охорони здоров'я України, Харк. нац. мед. ун-т Харків: ХНМУ, № 3, с. 61–62, 2012.
- [6] Г. С. Никифоров, М. А. Дмитриева, В. М. Снетков, Ред., *Практикум по психологии менеджмента и профессиональной деятельности*. Санкт-Петербург, Россия: Речь, 2001.
- [7] Т. Сидоренко, «Творчість у діяльності вчителя», *Рідна школа*, № 5, с. 55–57, 2001.
- [8] Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ: ТОВ «ЦС», 2015.
- [9] Л. Й. Петришин, «Формування креативності майбутніх соціальних педагогів в умовах професійної підготовки», *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*, Вип. 4, с. 149–154, 2012. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://sur.li/cxudt> Дата звернення: Серп. 06, 2022.

GENDER AND AGE CHARACTERISTICS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS' ABILITY TO EXPRESS CREATIVITY IN PROFESSIONAL ACTIVITY

Kateryna Balakhtar,

PhD in Psychology,

Senior teacher of the Department of Language Training

O. O. Bogomolets National Medical University;

Associate professor of the Department of Pedagogy

and Psychology of professional education National Aviation University.

Kyiv, Ukraine.

<https://orcid.org/0000-0002-9154-9095>

bkskatrin@gmail.com

Abstract. The article highlights the results of an empirical study of gender-age characteristics of the ability to express the creativity of teachers of foreign languages in their professional activities in institutions of higher education. The urgency of the problem, the need for creative teaching of foreign languages, which will allow the teacher to creatively present educational material, encourage the development of creativity in the personality of each student, be open to mastering new life and

professional experience, capable of generating new ideas and implementing them in practical activities, etc., are highlighted. According to the results of the empirical research, a low level of ability to manifest and implement creativity in professional activity was revealed in a significant number of teachers of foreign languages. A low level was found in more than half of the subjects, which indicates a low ability to make non-standard decisions, create new creative products, and initiate and implement innovative methods and forms, which, in turn, complicates the realization of the ability to innovate, ingenuity, self-organization, the ability to bring to a logical conclusion completion of creative initiatives. Gender-age differences in the ability to show creativity in the professional activities of foreign language teachers were revealed (female subjects showed higher indicators of the ability to make non-standard decisions compared to men, except for persons aged 30–40; they are more capable of creating creative products at the age of 30 years and 40–50 years; self-organization of creative work – at the age of over 50; management of the professional environment is manifested at the age of 30 and 40–50 years. Male foreign language teachers showed the highest indicators of the ability to make non-standard decisions – under the age of 30; create new, creative products – between the ages of 40–50 and over 50; focus on creating creative products – under the age of 30 and over 50; manage a professional environment between the ages of 40–50. Ability before the introduction of innovative methods and forms is most developed in men and women aged 40–50.

Keywords: creativity of foreign language teachers; the ability to make non-standard decisions; ability to create new creative products, initiate and implement innovative methods and forms; the ability to innovate, ingenuity; self-organization, the ability to manage a professional environment.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] K. S. Balakhtar, «Osoblyvosti vplyvu kreatyvnosti na subiektyvne blahopoluchchia vykladachiv inozemnykh mov zakladiv vyshchoi osvity», dys. kand. nauk; DZVO «Universytet menedzhmentu osvity» NAPN Ukrainy. Kyiv, 2021.
- [2] K. S. Balakhtar, «Kreatyvnyi skladnyk u strukturi hotovnosti do profesiinoi diialnosti vykladachiv inozemnoi movy», Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii, T. 1, № 6, s. 5–8, 2019. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/cxudm> Data zvernennia: Serp. 06, 2022.

- [3] O. F. Volobuieva, «Tvorcha kompetentnist vykladacha vyshchoi shkoly: psykholohichni aspekt», Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy, Vyp. 4, 2011. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/cxudq> Data zvernennia: Serp. 06, 2022.
- [4] Dzh. Gilford, «Tri storony intellekta», E. A. Golubeva, per. s angl. v Psihologiya myshleniya, Moskva, Rossiya : Progress, 1965, s. 443–456; 162–164.
- [5] L. V. Zhuravlova, M. V. Filonenko, «Kreatyvnist vykladacha yak neobkhidna skladova innovatsiinoho navchannia», Pedahohichna kultura vykladacha vyshchoi shkoly: materialy XLVI navch.-metod. konf., Kharkiv, 21 lystop., 2012 r.; M-vo okhorony zdorovia Ukrainy, Khark. nats. med. un-t Kharkiv : KhNMU, № 3, s. 61–62, 2012.
- [6] G. S. Nikiforov, M. A. Dmitrieva, V. M. Snetkov, Red., Praktikum po psihologii menedzhmenta i professional'noj deyatel'nosti. Sankt-Peterburg, Rossiya: Rech', 2001.
- [7] T. Sydorenko, «Tvorchist u diialnosti vchytelia», Ridna shkola, № 5, s. 55–57, 2001.
- [8] Standarty i rekomendatsii shchodo zabezpechennia yakosti v Yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity (ESG). Kyiv: TOV «TsS», 2015.
- [9] L. Y. Petryshyn, «Formuvannia kreatyvnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv v umovakh profesiinoi pidhotovky», Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia. Psykholohopedahohichni nauky, Vyp. 4, s. 149–154, 2012. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/cxudt> Data zvernennia: Serp. 06, 2022.

*Стаття надійшла до редакції
15 серпня 2022 року*